

מראי מקומות- בבא קמא נ"ד

- (א) **או מבעי לי לחלק- כ' תוס' דסוגיין אתי כר' יאשי' דס"ל בעלמא דצריכין או לחלק, אבל לר' יונתן לא בעינן או לחלק, והעיר דא"כ לכא' סוגיין שלא אליבא דהלכתא, דהא רבא ס"ל כר' יונתן, וקיי"ל כרבא כנגד אביי, והניח בקו'. וכ' השטמ"ק בשם הרא"ש, דכאן אפי' ר' יונתן מודה, דאי לא הוה או לחלק, הוה גמרי' שור וחמור דהכא מהא דשור וחמור דחרישה, מה להלן יחדיו אף כאן יחדיו. עוד הביא השטמ"ק מר' ישעי' דסד"א דהיכא דנפלו שור וחמור יחדיו, דלא יהי' חייב אלא על א' מהם, קמ"ל.**
- (ב) **ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, וכו'- העיר הפני יהושע, למה הק' כן עכשיו, הרי בריש סוגיין כבר הי' יכול להק' כן. ותי' דהמקשה ג"כ ידע דאיכא הבל בכלים להפסידם קצת, וא"כ שפיר ממעט להו קרא מנוקין. אבל עכשיו דדרש מקרא דוהמת יהי' לו דכל מידי דאית בי' מיתה דוקא, א"כ שפיר מקשה דכיון דלא שייך הבל בכלים לענין מיתה, שהיא שבירתן, א"כ אפי' אם נפסדו קצת יש למעטם ממיעוטא דקרא.**
- (ג) **א"ה אפי' כלים ואדם נמי- הק' הפני יהושע, מה מק' מאדם, הרי אדם לית לי' בעלים. ותי' דלפי מש"כ תוס' בפ"ק (ט: ד"ה מה) דעיקר קרא דשור ולא אדם למעט עבד ועכו"ם הקנוי לישראל, א"כ שפיר י"ל דממעט באדם, דהא מיירי באדם דאית לי' בעלים.**
- (ד) **אלא אמר רבא חמור דבור לר"י וכו' קשיא- הק' הפני יהושע, מה מוסיף רבא לקו' הגמ', הרי גם מלבד רבא הי' ק', דהא מקשה סתמא דתלמודא ולא משני מידי. ועוד, מאי "אלא" דקאמר, דמשמע דרוצה לסתור איזה דבר דאמרי' מעיקרא. וע"ש באריכות שכ' לפרש איך הי' שייך לומר בדעת ר' יהודה דדרשי' שור ללמוד משבת, ולמדין מחמור ולא אדם, וע"ש שביאר מה חידש רבא בזה, ורק לדעתו קשה חמור דכלים דר' יהודה.**
- (ה) **חמור דבור לר"י- הק' תוס' בשם ר"מ מפונטיז"א, אימא דחמור דבור אתא למעוטי שטרות. ותי' דלמאן דלא דאין דינא דגרמי, אפי' הוא עצמו יהי' פטור בכה"ג, ולכן אי"צ מיעוט מיוחד למעט בור מדינא דגרמי. ואפי' למאן דדאין דינא דגרמי, אי"ז אלא מדרבנן. וע' בש"ך (חו"מ שפ"ו, א') שכ' דדעת הרמב"ן בקונט' דגרמי הוא דחייב דגרמי הוא מדאורייתא, אולם כ' הש"ך דרוב פוסקים לא ס"ל כן, אלא דמה שדאין דינא דגרמי הוא רק מדרבנן. ולפי הרמב"ן, הדרה קו' תוס' לדוכתי', למה לא אמרי' דחמור ממעט שטרות. וכ' הקהלות יעקב (ל"ה) דלכאו' יש ליישב ע"פ מש"כ הנמוקי יוסף לגבי שור שנפל לבור והבאיש מימיו, דכ' דגרמי דבהמתו פטור לכ"ע, וא"כ י"ל דאי"צ מיעוט מיוחד למעט בור, שהרי לא אמרי' דינא דגרמי אלא בגופו. אולם כ' דאי"ז מיישב הרמב"ן לשיטתו, דס"ל דאפי' בשור אמרי' דינא דגרמי. ולכן כ' ליישב דעת הרמב"ן באו"א, ע"פ הא דביאר דענין גרמי הוא דגרם הפסד אצל המלוה דאינו יכול לתבוע ממון מהלוה (ודלא כדבר הגורם לממון, דאמרי' דהדבר עצמו שגורם להפסד ממון נחשב לגופא דממון). וא"כ, כ' דכיון דההפסד הוא הממון ולא השטר, א"כ י"ל דהו"ל כנתקל בבור ונפל לאחורי הבור דפטור [אולם זה לכאו' תלוי בספק התוס' לעיל נ: וצ"ע], ודין זה דנפל לאחורי הבור פטור הוא דין מיוחד לבור, שצריך להיות ההפסד בהבור ממש, וא"כ שפיר י"ל דס"ל להרמב"ן דשור ששורף שטרותיו חייב מדינא דגרמי, ובור פטור אפי' בלא מיעוט מיוחד דחמור ולא שטרות. וע"ע בקצות (ת"י, א') דכ' ליישב ע"פ דברי תוס' בט: (ד"ה מה), דכ' דמה דאמרי' שור ולא אדם היינו דוקא בעבד וכותי, דאדם ישראל פטור משום דכתיב והמת יהי' לו, דהיינו מי שהמת שלו, וישראל שמת הרי הוא אסור בהנאה, וא"כ אין המת שלו, וע"כ המיעוט הוא דוקא לענין עבד וכותי. ולכן כ' הקצות דכיון דאין גוף העבד והכותי קנויים לו, ואין לו בהם אלא שעבוד למעשה ידיהם (דאם קיבל עליו מצוות,**

שור בסיני בכמה נדון, ולכאור' משמע שיש איזה מעלה במה שהי' בסיני, ולא ביאר. וע' בתפארת ישראל (יכין נ"ט) שכ' דיש נפק"מ בזה, במי שמקדיש מבהמתו מין הראוי להיות בסיני [ואיי"ז כהתוי"ט, דאין שייך נפק"מ זה שם בכמה נדון, ומ"מ אמר' כ' התוי"ט דמתני' דכאן כי הא דהתם].

(ט) **לפריקה, יליף חמור חמור משבת- הק' הים התלמוד** (ד"ה בא"ד ובמסקנא), איך ילפי' פריקה משבת, הא ממונא מאיסורא לא ילפי'. וכ' דאי"ז ילפותא משבת, אלא דמסברא ג"כ הי' שייך לומר דשור לאו דוקא, אלא דאינו מוכח, דאולי התורה אמרה שור למעט שאר בהמות וחיות, וע"ז ילפינן משבת, דכמו דאנו רואין בשבת דשור לאו דוקא, כן לענין שאר דברים י"ל דשאר לאו דוקא. אולם ע' בגליוני הש"ס דהביא מה שהק' היראים (ס') אהא דאי' בגמ' דילפי' כלאים דהרבעה בהמתך בהמתך משבת, לימא דכמו לענין כלאים דהרבעה אמר' דאסור להרביע אף בהמות של אחרים, כן בשבת יהי' מוזהר אף על בהמות של אחרים, ומבואר מדברי היראים דס"ל דהוי ג"ש ממש, ודלא כדברי הים התלמוד.

(י) **אי כלאים דחרישה, יליף שור שור משבת- כ' הרמב"ם** (כלאים ט', ח') דמדאורייתא אין איסור כלאים בחרישה אלא א' טמא וא' טהור. וכ' הרדב"ז דכיון דילפי' שור שור משבת, לעשות כל בהמה וחי' כשור וחמור, א"כ צריך להיות דומיא כל בהמות לשור וחמור, וא"כ צריך להיות א' טמא וא' טהור. אולם ע' בשו"ת הרא"ש (כלל ב', ט"ז), שהביא דברי הרמב"ם, וכ' דמגמ' כאן לא משמע כן, דאי' דאי' כלאים דחרישה, יליף שור שור משבת, אי דהרבעה, וכו', ומשמע דחרישה כמו הרבעה לאסור כל המינין. וגם הביא רא' מסוף הסוגיא, דאי' (נה.) המנהיג בעיזא ושיבוטא מאי, ועז טהורה, ושיבוטא דג טהור הוא, וא"כ מבואר דאף טהור בטהור אסור. וכ' הרדב"ז או דהרמב"ם ס"ל דבאמת שיבוטא דג טמא הוא, או אפי' אם דג טהור הוא, י"ל דשאלת הגמ' לקמן הי' לענין איסור (דרבנן), ולא לענין מלקות.

ישראל גמור הוא ואסור בהנאה), א"כ ע"כ בור חייב בדבר שאין גופו ממון, ולכן צריך קרא למעט עבד וכותי, דאם הי' מיעוט כבר למעוטי שטרות, דהיינו דבר שאין גופו ממון, א"כ לא יהי' צריך קרא דשור ולא אדם למעט עבד וכותי.

(ו) **אבל שור והוא פקח פטור, מ"ט, דבעי לי עיוני ומיזל- עדיין צ"ב, מהו הפטור. כ' הרמב"ם** (נזק"מ י"ב, ט"ז) דטעם הפטור הוא משום "שזה כמו אונס, מפני שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות". וע"ע בתוס' לעיל (גב:) דצייד דמה דפטור כשנפל פקח הוא משום דאיהו מזיק נפשי', כיון דהי' לו לעיוני ומיזל. וע' בשטמ"ק (שם) בשם הרא"ה דכ' דאין לומר דאיהו דאזיק אנפשי' אלא לענין אם האדם עצמו פשע בגופו, אבל לענין ממונו לא אמר' כן, ולכן הוא פי' דלא פשע בעל הבור בנוגע פקח (על דרך הרמב"ם הנ"ל). [וע' תוס' לעיל (מו: ד"ה הוה) דג"כ כ' על דרך התוס' בנ"ב, לענין הוה לה שלא תאכל, דכ' תוס' דאין הפטור משום אונס, אלא דאין ראוי להתחייב כיון דבמתכוין מביא עליו דבר המזיק, ואי"ז דמיון גמור, אלא לכאור' מעניינו הוא.]

(ז) **אבל שור והוא פקח פטור, וכו'- כ' הרמב"ם** (נזק"מ י"ב, ט"ז) דהיינו דפטור ממיתה, אבל אם הוזק, אף בשור פקח חייב. וכבר תמה עליו הראב"ד, מ"ש היזק ממיתה לענין שור פקח. וכ' המגיד משנה די"ל ע"פ מה דאי' לעיל (כו:): שאין דרכן של בנ"א להתבונן בדרכים, וכ"ש בהמות, וכדאמר' דשור פקח פטור ביום, י"ל דהיינו דוקא שיכול ליזהר ממכשול גדול שיש בו סכנת נפשות, אבל אינן שומרות עצמן בכל עת מן הנזקין, שאי"ז אונס. והוסיף דאפשר דהראב"ד ס"ל שהאדם שהוא בעל מחשבה אינו מתבונן בדרכים, אבל בהמה דרכה להתבונן, והלכך הו"ל כאונס ופטור. וכ' המנחת חינוך (נ"ג, ח') דלפי דעת המ"מ, אם נפל לתוך בור י', אפי' אם הוזק, לכאור' צ"ל דפטור, כיון דסכ"ס הוא זהיר ממזיק גדול כבור י' טפחים, אולם כ' דמלשון הרמב"ם משמע שאינו מחלק בזה, וכ' שיש ליישב.

(ח) **ולהפרשת הר סיני- לכאור' ק', מאי דהוה הוה, ואיזה דין להלכה למעשה נתחדש בזה במתני'. וכ' התוס' יו"ט דמצינו כזה לענין**

יא) **בדברות הראשונות נאמר עבדך ואמתך ובהמתך- הק' בשטמ"ק, ל"ל להזכיר דברות הראשונות כלל, הרי אינו מקשה אלא בדברות האחרונות מיני' ובי'. ותי' דאולי לאלומי קו' הביא כן, דכיון דבדברות הראשונות נאמר בהמתך סתם, ולא הוציא מיני' בפרט שור וחמור, א"כ ק' טפי למה עשה כן בדברות אחרונות.**

יב) **אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע- מה דבהמה חשיב גדולי קרקע, פי' רש"י בסוכה (יא:) דכיון דמן הקרקע הן גידולין ונזונין, שפיר חשיבי גדולי קרקע.**

יג) **השתא דאמרת כל ריבויא הוא, בהמתך דדברות הראשונות ל"ל, וכי- כ' המהרש"א מהדו"ב דליכא למימר דאצטריך למכתב בהמתך לגלויי דוכל ריבויא הוא, כדאי' באיבעית אימא, דאין ראוי שהתורה יכתוב תיבה מיותרת שם כדי לגלויי אהא דכאן, יותר הי' ראוי לגלויי כאן.**

יד) **להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר- ע' בשטמ"ק בשם תלמיד ר' פרץ דהק', א"כ לא תנהוג פריקה באדם הטעון משוי, ואילו בב"מ משמע דנהגא גם באדם, ותי' מדרבנן איתא.**